

nydt i samme lejr. (Det har Bramsen dog også travlt med at understrege op til flere gange i bogen).

Erindringerne fra Sverige viser, hvordan den foretagsomme Bramsen, der havde været hovedmanden bag Politikens håndbog *Hvem Hvad Hvor*, på under et år formåede at eksportere ideen til et svensk forlag. Erindringerne fra London er mindre interessante, da der ikke skete det store i Bramsens tilværelse. Bramsen skulle være pressecensur for den allierede militærmission til Danmark, men da befrielsen blev så fredelig, som tilfældet var, kom han faktisk aldrig til at bestille noget på trods af sin rang af major i den britiske hær.

Afsnittet om Horserødlejrens historie får alle lejrens forskellige faser med. Fra begyndelsen som lejr for russiske krigsfanger efter Første Verdenskrig (en fortrinsvis humanitær forpligtelse Danmark påtog sig), over børnekoloni, lejr for tyske emigranter, senere for danske kommunister, til tiden efter krigen, hvor den tjente som først kvindefængsel og senere åbent fængsel.

Som det måske fremgår af denne opremsning, er bogen noget ujævn i formen.

Dagbogen fra Horserød er absolut det mest interessante ved bogen. Her kommer læseren tæt på lejrlivet og fornemmer nogle af besættelsestidens stemninger og holdninger. Endelig er det så velgørende at læse udførlige, velskrevne og velunderrettede samtidige beretninger, som ikke har 5. maj 1945-perspektivet, hvor alle vidste, hvad »facitlisten« sagde.

Erindringsafsnittene er mere problematiske. Bramsen er, og har tidligere vist, at han er en underholdende skribent med et godt greb om den veldrejede anekdote. For denne anmelder vækker det dog i dette tilfælde en irritation. For store dele af erindringsafsnittene har netop denne anekdotiske form, hvor næsten hver eneste lille tildragelse har dette lille »svip med halen«, en *punchline*, pointen, som den gode anekdote har. Problemet er blot, at det virker trætende i længden, svækker troværdigheden, får tingene til at flyde ud, og at beretningerne sjældent kommer i dybden i formidlingen af sit emne. Formen kommer visse steder farligt tæt på en society-beretning fra et ugeblad. »Så mødte jeg den og den, som så sagde ...« osv.

Det tangerer lejlighedsvist en ufrivillig udlevering af det bedre borgerskabs selvforståelse. For eksempel i diskussionerne imellem de internerede, med den konservative Ole Bjørn Kraft som igangsætter, om hvorfor det netop var *dem*, der var blevet udvalgt som gidsler. Det fremgår, at de internerede mente, at de var valgt, fordi netop specielt *de* havde været en torn i øjet på besættelsesmagten. Det er at overdrive farligheden af dette klientel. De fleste var enten upolitiske eller gode støtter af samarbejdspolitikken. Sandheden var, at de var valgt, fordi de var kendte i den danske offentlighed og dermed havde den stærkeste effekt som gidsler, nemlig at der blev lagt mærke til deres skæbne.

Niels Wium Olesen

REGIONAL- OG LOKALHISTORIE

Ebbe Kløvedal Reich: *Drag ind ad disse porte. 14 beretninger om kirkerne i den indre by.* (Vindrose, 1996). 278 s.

Havde der ikke på smudsomslagt været et farvefoto af Amalienborg Slotsplads og Marmorkirken, ville det ikke have været éntydigt, hvad »den indre by« er.

Måske er *København* den eneste by i Danmark, der er stor nok til at have en indre by? Men lad det nu ikke skille os. Bogen bygger på tolv foredrag i anledning af kulturbyåret, og den fortæller ved hjælp af de historiske monumenter simpelt hen Københavns kirkehistorie. En folkebog, let læst, godt fortalt, med sans for de gode historier og de smukke og onde skæbner, der knytter sig til kirkerne og kirkelivet gennem 800 år. Det er ikke forskning, men god formidling af en foreliggende viden. Som en københavnsk kirkehistorie (inden for voldene) i kort form er den glimrende. Til tider lidt hurtig med nogle faktuelle fejl her og der. Skidt også med det. Det er f.eks. ikke afgørende, hvornår Olfert Ricard døde. Det lidt problematiske er, at Kløvedal Reich ved hver kirke skal fortælle kunst-, menigheds- og præstehistorien fra dens grundlæggelse til i dag. Det betyder, at man møder de samme personer mange gange – bl.a. fordi de skiftede embeder, og fordi de ofte førte fejder med hinanden i det mikrokosmos, det indre København var.

Bogen er sådan set sjovere ved at rumme et syn på kirken og dens stilling før og nu. Side 42 tillægger Kløvedal Reich biskop Mynster den tvivlsomme ære for, at folkekirkens forhold aldrig er

blevet ordnet ved lov: » Han [Mynster] syntes så lidt om det hele, at han ikke mente, at kirken overhovedet fortjente en forfatning. Og han sejrede. Folkekirken befinder sig den dag i dag i en uendelig sump af vedtægter, bekendtgørelser og andenrangs jura – uden en samlet lov. Og i dag er de fleste enige med Mynster om, at det er bedst sådan«. Det er forholdet mellem stat og kirke, de to regimenter, der er bogens ledetråd, og rundt om denne tråd grupperer Kløvedal Reich prælaterne, præsterne og kirkesynene. Hans pointe er, at frihedskraverne ikke kan samles undtagen i en accept af kirken som virkelig og eksisterende. Folkeligt set har kirken sin ret, men på det individuelle plan har enhver sin frihed. Vor kristendom afhænger af os selv og Gud (s. 266). Dermed forskyder Kløvedal Reich problemet til et spørgsmål om folk og kirke. Den kirke, vi har, er et udmærket hjemsted for såvel en dansk folkeåndskristendom som en radikal, individualistisk søgen Guds rige. Det er Grundtvigs borgerlige rammeordning, der står som konklusion. Og det kan jo ikke undre efter braget om *Frederik* fra 1972.

Kløvedal Reich har skrevet en god bred historiebog og en debatbog på én gang – og det er slet ikke så tosset.

Carsten Bach-Nielsen

KULTURHISTORIE

Danmarks Kirker, bind IX. Odense amt, hefte 1, 2-4, 5-7 og 8-10. (Nationalmuseet/Poul Kristensen, 1990-97). I alt 1.007 s., 685 kr.

Hefte 1, som udkom allerede i 1990, indeholder ligesom for andre amter en fagordbog og en almindelig vejledning på dansk og et fremmedsprog (her en-

gelsk) til brugen af *Danmarks Kirker*. Det afsluttes med en historisk indledning om kirkerne i Odense by. Resten, tre triplehefter, er udkommet 1995-97 og omhandler Odense domkirke, Skt. Knuds. Hvis man er sparsommelig anlagt og kun interesseret i domkirken, kan man nøjes med at anskaffe triplehefterne, de 913 sider koster kun 570